

Το Χάνι της Γραβιάς (Ηλεκτρονικό Άρθρο)

Ιστορικό Σημείωμα

Αυτό το ηλεκτρονικό άρθρο κυκλοφόρησε στο [blog Ανάφεντος](#) τον Σεπτέμβρη του 2011.

Περιεχόμενο

Το Χάνι της Γραβιάς

Το κείμενον τούτον εγράφηκεν το 2000 σαν έναν που μια σειρά που κείμενα για το ελληνικό περιοδικό Μανιφέστο (εξ ου τζιαι εν γραμμένον στα καλαμαρίστικα) με τον γενικό τίτλο 'Ιστορίες Ελληνοτουρκικής Τρέλλας. Πρόκειται ουσιαστικά για μίαν μετα-αφήγηση βασισμένην σε έναν πραγματικόν γεγονός. Ξαναθκιαβάζοντας το νομίζω ότι εξακολουθεί να έσειε κάτι να πει.

Ιστορίες Ελληνοτουρκικής Τρέλλας

ΤΟ ΧΑΝΙ ΤΗΣ ΓΡΑΒΙΑΣ

Η εισαγωγή του εθνικισμού και η αφομοίωση του απο τους ιθαγενείς.

Ενα παραμύθι βασισμένο σε πραγματικά γεγονόντα

Κάπου στη δεκαετία του τριάντα ο καραγκιοζοπαίκτης φτάνει στο χωριό και στήνει τον μπερντέ του στο κέντρο της πλατείας. Ετοιμάζεται να δώσει την πρώτη του παράσταση το ίδιο κινόλας βράδυ με το εθνικό έργο "Το Χάνι της Γραβιάς". Έργο ιστορικό και ηρωικό με τον Καραγκιόζη και τα Κολλητήρια του πλάϊ στον Οδυσσέα Αντρούτσο να κατατροπώνουν τους Τουρκαλλάδες τον ένα μετά τον άλλο. Σαφώς ο καραγκιοζοπαίκτης ήξερε πως το στοιχείο της υπερβολής ήταν απαραίτητο για να προκαλέσει το γέλιο στους θαμώνες που μαζεύτηκαν εκείνο το βράδυ στη πλατεία και οι οποίοι προφανώς, σαν χωρικοί, και μάλιστα χωρικοί μιας άλλης εποχής, είχαν μια ας πούμε μάλλον παιδική αίσθηση του χιούμορ. Στη γλώσσα του θεάτρου σκιών αυτό συχνά μεταφράζεται σαν καρπαζιά ή κατα το τοπικό ιδίωμα "ττοππουζιά".

Πέραν όσων έχουν γραφτεί για το παραδοσιακό θέατρο σκιών και τους ήρωες του, για το ρόλο που έχει παίξει στη διαμόρφωση της νεοελληνικής λαϊκής κουλτούρας, και πέραν όσων έχουν γραφτεί και απο τους απέναντι που θέλουν τον Καραγκιόζη να είναι δικός τους σε σημείο μάλιστα που να θεωρείται σαν Άγιος απο κάποια τάγματα Δερβίσηδων, μια παράσταση Καραγκιόζη υπήρξε πάντοτε πάνω απ' όλα μια μορφή διασκεδαστικού θεάματος.

Κι αυτό ακριβώς περίμεναν να κάνουν εκείνο το βράδυ κάπου στη δεκαετία του τριάντα οι χωρικοί: να γελάσουν και να διασκεδάσουν. Η προετοιμασία θα κύλησε ομαλά και η πελατεία προβλεπόταν να είναι αρθρόαν παρά την απορία κάποιων σχετικά με τον τίτλο του έργου. "Το χάνι της Γραβιάς". Τι είναι αυτό τέλος πάντων το χάνι και που να βρίσκεται. Γνωστά στη Κύπρο ήταν το Χάνι του Πάντζιανου, το Χάνι της Μαρίκκας και άλλα χάνια κατα μήκος των δρόμων που ακολουθούσαν οι αγωγιάτες με τις καμήλες και τα μουλάρια τους. Το Χάνι της Γραβιάς όμως; Που είναι αυτό; θα σκέφτονταν.

Ακόμα όπως μπορεί κανείς να φανταστεί ο Ελληνοκύπριος δάσκαλος του χωριού θα προσπάθησε να εξηγήσει στους χωριανούς που άρχισαν να μαζεύονται με το βούττημαν του ήλιου ότι πρόκειται περί ενός ιστορικού και σημαντικού ηρωϊκού γεγονόντος της Ελληνικής Επανάστασης κατα της Οθωμανικής αυτοκρατορίας - ανκαι σωστά κανείς μπορεί να υποψιαστεί ότι αυτό έγινε χωρίς καμμία αναφορά στο κοινωνικό περιεχόμενο αυτής της επανάστασης. Ακόμα μπορεί κανείς να υποψιαστεί ότι αυτές τις εξηγήσεις ο δάσκαλος θα τις είχε δώσει ψυθιριστά γιατί οι Τούρκοι συγχωριανοί τους κι αυτοί είχαν μαζευτεί να παρακολουθήσουν την παράσταση, όπως έκαναν εξ άλλου όλοι οι χωριανοί κάθε φορά που κάποιος караγκιοζοπαίκτης Ελληνας, Τούρκος για Μαρωνίτης έφθανε στο χωριό τους. Κι επειδή οι Τούρκοι μιλούσαν όλοι πολύ καλά τα Ελληνικά όπως και συνέβαινε με πολλούς Ελληνες χωριανούς που γνώριζαν πολύ καλά τα Τούρκικα, καλύτερα θα ήταν κάποια πράγματα να πέσουν στο μαλακό να περάσουν σαν πλάκα, να γελάσουν, να διασκεδάσουν και να πάνε όλοι τους μετά για ύπνο μιας και η επόμενη μέρα, όπως κάθε επόμενη μέρα στα χωράφια θα ήταν μεγάλη και δύσκολη.

Ο караγκιοζοπαίκτης ιδέα δεν είχε για όλα αυτά. Υποψιαζόμαστε πως “Το Χάνι της Γραβιάς” θα το είχε αποστηθίσει ολόκληρο - όπως εξ άλλου συνήθιζαν οι караγκιοζοπαίκτες - κάπου στην Ελλάδα. Θα το είχε διδακτεί απο κάποιο μεγάλο Ελληνα δάσκαλο του θεάτρου σκιών και όπου παιζόταν θα γινόταν μεγάλη επιτυχία. Γιατί όχι και στην Κύπρο καθ’ ότι το κυπριακό κοινό υπήρξε πάντοτε ένας μεγάλος θιασώτης του Караγκιόζη, έχοντας μάλιστα αναπτύξει και μια δική της παράδοση και στις δύο βασικές Κυπριακές διαλέκτους την Ελληνική και την Τουρκική, με έργα παρμένα απο τη τοπική ιστορία και παράδοση. Ο ίδιος θα είχε βαρεθεί να παίζει τον Караγκιόζη Γιατρό και τον Караγκιόζη Προφήτη και ίσως πίστεψε ότι έφτασε η στιγμή για κάτι το πραγματικά μεγάλο. Μια υπερπαραγωγή που θα λέγαμε με σημερινούς όρους. Και το “Χάνι της Γραβιάς”, έργο πολυπρόσωπο και απαιτητικό, αποτελούσε γι αυτόν τη μεγάλη ευκαιρία να δείξει το ταλέντο του. Δεν λέω, μπορεί και η επιλογή να ήταν συνειδητή, όπως πολλές φορές συνέβαινε, για τη τόνωση του εθνικού φρονήματος με έργα όπως ο Παπαφλέσσας, Ο Κατσαντώνης και ο Αθανάσιος Διάκος, αλλά σε μια τέτοια περίπτωση, αν δηλαδή η επιλογή να παικτεί το συγκεκριμένο έργο στο συγκεκριμένο μικτό χωριό, ήταν συνειδητή, αυτό θα αποτελούσε μια καθαρή προβοκάτσια. Μια ενέργεια που ίσως θα έθετε σε άμεσο κίνδυνο τις ισορροπίες μεταξύ των Ελλήνων και Τούρκων του χωριού που είχαν καταφέρει να σταθεροποιηθούν σε κάποιο σημείο μέσα απο τα πολλά χρόνια της συνύπαρξης. Η συνέχεια όμως θα καταδείξει ότι μάλλον τίποτα απο όλα αυτά δεν είχε στο μυαλό του ο караγκιοζοπαίκτης, παρα μόνον το πως θα έκανε μια επιτυχία στο μποξ οφφικς της εποχής.

Ετσι στο φωτισμένο μπερντέ που στήθηκε στη πλατεία του χωριού εκείνο το βράδυ άρχισαν να παρελαύνουν οι ήρωες σκιές. Το φώς απο τα κεριά διαπερνούσε τις τρύπιες φιγούρες και τα άψυχα κομμάτια απο χαρτόνι έπαιρναν σάρκα και οστά μπροστά στα μάτια των γεμάτων ανυπομονησία χωριανών. Και φτάνει η στιγμή της μεγάλης αναμέτρησης όπου ο Караγκιόζης, τα Κολλητήρια, ο Οδυσσέας και τα παλλικάρια του δίνουν τη μεγάλη μάχη. Μια βαρά ο Караγκιόζης, πέντε Τουρκαλάδες πέφτουνε. Μια βαρά ο Οδυσσέας, δέκα Τουρκαλάδες τέζα.

Κάπου εκείνη τη στιγμή θα ακούστηκε η φωνή απο τα τελευταία καθίσματα:

- “Ρε να σταματήσεις τούτον το παράσταση.... Εν εκατάλαβα γιατί οι Τούρτζιοι είμαστεν τίποτε μούγιες; ...

Μουρμουρητό στο ακροατήριο ενώ στον μπερντέ οι Τουρκαλάδες έπεφταν πράγματι σαν μύγες ο ένας μετά τον άλλο.

- Φακκά μας μιαν τζιαι πεθανίσκουμεν τζιαι τζιέινον το τουρτζίν ούτε έναν

συνέχισε ο Χασάνης θιγμένος πραγματικά. Θα πετάκτηκαν πάνω ο Ελληνας δάσκαλος και ένας δυο απο τους γραματιζόμενους Ελληνες συγχωριανούς τους και θα προσπάθησαν να του εξηγήσουν ότι

κάπως έτσι είχε γίνει στη πραγματικότητα. Ο Κωστής ο πιο θερμόαιμος απο τους γραμματιζόμενους θα πήρε τον λόγο απευθυνόμενο προς τον караγκιοζοπαίκτη:

- Προχώρα το έργο γιατί εν να γινεί μεγάλον κακόν πόψε..

- Ρε Κωστή .. να παίξει έναν παράσταση να γελά τζι εσέναν το Κωστήν τζι εμέναν το Χασάνη.....
Γίνεται έτσι πράμαν μιαν μασιαιρκάν τρεις πεθανίσκουν;

Ο караγκιοζοπαίκτης θα ένοιωσε κάπου εδώ την ανάγκη να σταματήσει και να δώσει κάποιες εξηγήσεις:

- Εεεεμ..... Εν τους είδα που επολεμούσαν ρε κουμπάρε ... Εγώ λαλώ τα όπως εν γραμμένα....
πατσούϊν εν διά; ...

Παρά την αξιέπαινη διπλωματική προσπάθεια του караγκιοζοπαίκτη για να κατευνάσει τα πνεύματα, μια έντονη συζήτηση είχε αρχίσει για το κατα πόσο όσα συμβαίνουν στον μπερντέ ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα με έμφαση στο κατα πόσο μπορεί κάποιος να βγάλει κάποιος πέντε-δέκα Τούρκους εκτός μάχης με μια καρπαζιά. Είδαν και αποείδαν, επενέβησαν οι ψυχραιμότεροι με παραινέσεις στον караγκιοζοπαίκτη να είναι ολίγον τι πιο συγκαταβατικός στις σκηνοθετικές του απόψεις. Τι να σου κάνει κι αυτός αφού είδε την υπερπαραγωγή του να βαίνει προς άδοξον τέλος μιας και οι καρπαζιές του δεν έφερναν το γέλιο στο κοινό του αλλά αντίθετα είχε δημιουργήσει μια μοναδικά πρωτόγνωρη ατμόσφαιρα έντασης, αποφάσισε να βάλει νερό στο κρασί του και να αλλάξει κάπως στην πορεία το έργο του. Έτσι τώρα και οι Τουρκαλάδες θα βαρούσαν καρπαζιές στα παλληκάρια του Οδυσσέα και στα Κολλητήρια του Караγκιόζη και όχι μόνον θα γίνονταν αποδέκτες.

Αυτό προφανώς θα είχε ικανοποιήσει κάπως τους πιο θερμόαιμους Τουρκοκύπριους χωριανούς οι οποίοι παρακολουθούσαν πια την παράσταση μόνο και μόνο για να δούν μπας και ο караγκιοζοπαίκτης-σκηνοθέτης και σεναριογράφος ταυτόχρονα θα έβγαине και πάλι εκτός πραγματικότητας. Απο την άλλη οι Ελληνοκύπριοι χωριανοί, δεν μπορούσαν πια να το διασκεδάσουν βλέποντας τα παλληκάρια του Οδυσσέα να τρώνε καρπαζιές και να υποφέρουν. Κατ ακρίβειαν κανείς δεν ήταν ευχαριστημένος πια με το έργο, εκτός ίσως απο αυτούς - πολλοί ίσως ή λίγοι, πάντως σιωπηλοί - οι οποίοι μπορούσαν να αρκεστούν και να γελάσουν με την ιδέα της καρπαζιάς απο όπου κι αν ερχόταν, και όπου κι αν κατευθυνόταν. Όχι πως είχαν κατανοήσει κάποια βασικά πράγματα όπως ας πούμε ότι η Ελλάδα και η Τουρκία δημιουργήθηκαν σαν σύγχρονα κράτη αφού το καθε ένα διεξήγαγε τον απελευθερωτικό του πόλεμο πολεμώντας εναντίον του άλλου και πως ο δυϊσμός των ιστορικών σημείων είναι διαλεκτικά λογικός, όπως ας πούμε ότι είναι Κωνσταντινούπολη για τους μεν να είναι Ινσταμπούλ για τους δε. Απλά οι χωριανοί μάλλον, σαν γνήσιοι ιθαγενείς, θα στεναχωρήθηκαν που πήγε το γρόσι τους χαμένο σε μια παράσταση σικέ.

- Εν γίνεται... Εν' πελλάρες τούτα τα πράματα..."

θα φώναξε κάποια στιγμή ο Κωστής και θα σηκώθηκε πάνω για να τονίσει ακόμα πιο έντονα τη διαμαρτυρία του για τη παραχάραξη της ιστορίας που θέλει μόνον τον Οδυσσέα, τον Караγκιόζη και τα Κολλητήρια του να βαράνε τους Τουρκαλάδες. Παρά τις παραινέσεις του δασκάλου και του μουκτάρη που θα κάθονταν ακριβώς δίπλα του να καθίσει κάτω για να μην οξυνθούν περισσότερο τα πνεύματα, αυτός θα συνέχισε να φωνάζει και θα απαιτούσε να αποκατασταθεί η ιστορική αλήθεια. Κάπου εκείνη τη στιγμή θα δέκτηκε στο κεφάλι την καρέκλα που πέταξε απο το βάθος ο αναλόγως θερμόαιμος συγχωριανός του ο Χασάνης, ο οποίος παρεπιπτόντως θα μπορούσε να ήταν και γείτονας του και κατα τα άλλα πολύ καλός του φίλος.

Απο εκείνη τη στιγμή και μετά το σκηνικό με βάση τις μαρτυρίες που ακούσαμε και διαβάσαμε για το

συγκεκριμένο γεγονός μόνο κινηματογραφικά μπορεί να περιγραφεί. Καθίσματα να πετούν στον αέρα- τσαερκές στο ιδίωμα-, γροθιές, κλωτσιές και μαλλιοτραβήγματα. Πέτρες να εκσφενδονίζονται, βρισιές - μάλλον όλες στα Τούρκικα - τσάπες και πέλια να επιστρατεύονται, ενώ οι σιωπηλοί, μειοψηφία ή πλειοψηφίαπαρέμειναν σιωπηλοί. Μπορεί και απλώς ο καβγάς να μην εξελίχθηκε σε τρικούβεργο όπως λένε κάποιοι και να περιορίστηκε σε φραστικές αντεκκλήσεις μεταξύ των θερμόαιμων. Το σίγουρο είναι ότι χρειάστηκε να επέμβει αστυνομικός της Βρετανικής Αυτοκρατορικής Αστυνομίας για να επιβάλει τη τάξη και να απαγορεύσει στον караγκιοζοπαίκτη να ξαναπαίξει το ίδιο έργο στο χωριό. Έτσι ο караγκιοζοπαίκτης, που ώφειλε έτσι κι αλλιώς στους χωριανούς μια παράσταση έκανε μια μικρή αλλαγή στο ρεπερτόριο του και "εδίδαξεν" το κοινωνικό έργο: Ο Караγκιόζης Φούρναρης.

Εβδομήντα τόσα χρόνια μετά, η Πύλα ή Πίλε όπως λέγεται στα Τούρκικα, αποτελεί το μοναδικό χωριό που παραμένει μικτό στη Κύπρο. Ευρισκόμενο μέσα στη νεκρή ζώνη αποτελεί τον μοναδικό πνεύμονα απο τον οποίο η ιδέα της συνύπαρξης και της συμφιλίωσης των δύο βασικών κοινότητων της Κύπρου ακόμα αναπνέει ανάμεσα σε πράκτορες, χαφιέδες και λαθρέμπορους, ανάμεσα στα φυλάκια της Αυστραλιανής Πολιτικής αστυνομίας, της Εθνικής Φρουράς, του Τούρκικου και του Αγγλικού στρατού.

Ανάφεντος

2-11-2000

πηγές:

Αφήγηση του караγκιοζοπαίκτη Παναγιώτη Χαραλάμπους Τσέλιγκα απο το βιβλίο του Δρ. Κ.Γ.Γιαγκουλλή " Η τέχνη του Караγκιόζη στην Κύπρο"

Μαρτυρίες και αφηγήσεις γερόντων

Γλωσσάρι

Τοππουζιά=απο το τούρκικο topuz, ρόπαλο

Ππάντζιαρος=κύριο όνομα απο το παντζάρι

Βούττημαν=απο το ρήμα βουτώ

εν εκατάλαβα=(δ)εν κατάλαβα

μούγιες=μύγες

φακκώ=κτυπώ, πιθανόν ιταλικής προέλευσης

τζιαι, τζι=και, κι

πεθανίσκουν=πεθαίνουν

τζιείνον=εκείνο

πατσούϊν=πατσούδι, ελαφρύ χαστούκι

εν διά=δεν δίνει

μασαιρικά=μαχαιριά πρφ. Μασхайικά

λαλώ τα=τα λέω

όπως εν γραμμένα=όπως είναι γραμμένα

γρόσι=παλιό κυπριακό νόμισμα

πελλάρες=ανοησίες

τσαερκές=απο το τσαέρα που προέρχεται απο το αγγλικό chair, καρέκλα, καρεκλιές

τσάμπες και πέλια=γεωργικά εργαλεία (ιταλ. Προέλευση)

Χρειάζεται Αγγλική Μετάφραση, Χρειάζεται Τούρκικη Μετάφραση, Ηλεκτρονικά Άρθρα, Δεκαετία 2010-2019, 2011, Ανάφεντος (Ιστοσελίδα), Απροσδιόριστη Τοποθεσία

From:

<https://movementsarchive.org/> - Κυπριακό Κινηματικό Αρχείο
Cyprus Movements Archive
Kıbrıs Sosyal Hareket Arşivi

Permanent link:

<https://movementsarchive.org/doku.php?id=el:digital:anafentosblog:gravias>

Last update: **2025/10/09 08:40**

